

ความเป็นมาและเหตุผลในการศึกษา

ปัจจุบันกระบวนการสื่อสารมวลชนเข้ามาทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสาร การรณรงค์ในเรื่องต่าง ๆ อาทิ การวางแผนครอบครัว การรณรงค์เพื่อประหยัดไฟฟ้า รักษาสิ่งแวดล้อม บริจาคโลหิต และรณรงค์ให้งดสูบบุหรี่ เป็นต้น โดยการรณรงค์ผ่านสื่อมวลชนนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะบอกกล่าว เชิญชวน หรือปลุกเร้าให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในกลุ่มผู้รับสารส่วนใหญ่ หรือสังคมโดยรวม

อดีตเรามักเชื่อในพลังอำนาจของสื่อมวลชน ที่ใช้ในการรณรงค์ดังกล่าว แต่ปัจจุบันจากผลการวิจัยทำให้แนวคิดทำนองนี้เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากพบว่า การรณรงค์ทางการสื่อสารมวลชนในหลาย ๆ เรื่องไม่ประสบความสำเร็จเสมอไปหรือบ้างก็ก่อให้เกิดความวิตกกังวลต่อมวลชน ดังเช่นที่ปรากฏในงานวิจัยของ อัจฉรา ธวัชวิบูลย์ผล เรื่องการศึกษาพฤติกรรมการสื่อสาร เรื่องการทำหมันชายของผู้บริการทำหมันชาย ที่สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน ซึ่งกล่าวถึง ความวิตกกังวลของผู้ทำหมันว่าหลังทำหมันชายแล้ว สมรรถภาพทางเพศจะลดน้อยลงและความเข้าใจผิดคิดว่าการทำหมันชายคือ การตอน ความวิตกกังวลเหล่านี้เกิดจากข่าวลือต่าง ๆ ทำให้เกิดความไม่สบายใจ

การตีความข้อมูลข่าวสารเผยแพร่อย่างผิด ๆ จนก่อให้เกิดเป็นความไม่สบายใจ ความวิตกกังวลดังกล่าวนี้เองที่เป็นมูลเหตุให้ผู้วิจัยเกิดความคิดที่จะทำการศึกษาว่า การรณรงค์เผยแพร่เพื่อป้องกันโรคเอดส์ผ่านสื่อมวลชนนั้น มีกระบวนการสร้างและเผยแพร่ข่าวสารอย่างไรจึงทำให้เกิดความวิตกกังวลมวลชน (MASS ANXIETY) จนกลายเป็นความตื่นตระหนกมวลชน (MASS PANIC) ไปได้ เนื่องจากปัจจุบันพบว่ามีผู้หวาดกลัวกับข่าวเข็มฉีดยาเอดส์ในห้างสรรพสินค้า ชาวการทองเที่ยวชบเซา เพราะการระบาดของโรคเอดส์ในประเทศไทย และข่าวอื่น ๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบอันเกิดจากการรณรงค์เรื่องโรคเอดส์ โดยมีมูลเหตุดังนี้

โรคเอดส์ มาจากคำว่า AIDS ซึ่งย่อมาจากคำว่า Acquired Immundeficiency Syndrome เป็นโรคที่พบครั้งแรกในประเทศสหรัฐอเมริกา

ในปี พ.ศ. 2524 โดยศูนย์ควบคุมโรคติดต่อแห่งสหรัฐอเมริกา (Center for Disease Control) และได้พบผู้ป่วยรายแรกในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2527 นับแต่นั้นมา การเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับโรคเอดส์ก็ค่อย ๆ เริ่มก่อตัวขึ้น และได้มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสารในประเทศไทยไปยังกลุ่มผู้รับสารต่าง ๆ ผ่านสื่อมวลชนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

ข่าวสารโรคเอดส์ที่เผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนโดยหน่วยงานหลัก อันได้แก่ กองโรคเอดส์ กระทรวงสาธารณสุข สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน และคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งเป็นหน่วยงานเพียง 3 แห่งเท่านั้นที่มีการผลิตสื่อเผยแพร่ประเภทวิทยุ โทรทัศน์ และสื่อสิ่งพิมพ์เผยแพร่ในช่วงปี พ.ศ. 2531-2534 อันถือได้ว่าเป็นสื่อสารมวลชนที่ยอมรับกันว่ามีประสิทธิภาพสูงในการเผยแพร่ข่าวสาร อีกทั้งยังมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคเอดส์ เนื่องจากปัจจุบันยังไม่มีผู้ใดค้นพบวิธีการรักษา และเป็นโรคที่สามารถติดต่อกันได้หลายทาง ทำให้โรคเอดส์เป็นโรคที่น่าสพรึงกลัวในความรู้สึกของผู้ได้ยิน ได้ฟัง และได้รู้จักคลุกคลีกับผู้ที่เป็โรคนี้

นอกจากนี้ ลักษณะข่าวสารโรคเอดส์ยังมักใช้วิธีการสร้างความน่าสนใจด้วยการก่อให้เกิดความกลัว (Fear Arouse) ต่อพิษภัยอันร้ายแรงของโรค ด้วยลักษณะดังกล่าวนี้เอง เป็นเหตุให้เกิดความวิตกกังวลในข่าวสารข้อมูลที่ได้รับ (Information Anxiety) อันอาจกลายเป็นความวิตกกังวลของกลุ่มมวลชน (Public Anxiety) ทั้งนี้ เพราะการเผยแพร่ข่าวสารโรคเอดส์ ใช้วิธีการเผยแพร่โดยใช้ข้อมูลที่มีเนื้อหาคล้ายคลึงกันต่อกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่ม (Undifferentiated group) ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาการตีความข่าวสาร และการให้คำจำกัดความความหมายของโรคเอดส์ ที่แตกต่างกันไปตามระดับของกลุ่มผู้รับสาร ดังเช่นความตอนหนึ่งในเอกสารเผยแพร่เรื่องโรคเอดส์และตัวท่านปี 2535 โดยศาสตราจารย์นายแพทย์ประพันธ์ ภาณุภาค โครงการโรคเอดส์สภาคาชาดไทย ระบุไว้ในบทนำว่า "เกือบทุกคนในสังคมไทยขณะนี้ พอพูดถึงโรคเอดส์ จะทำหน้าเปื้อหนายว่าพูดอีกแล้ว เพราะได้ยินได้ดูข่าวเกี่ยวกับโรคเอดส์ไม่เว้นแต่ละวัน ทั้งจากหนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์ แต่ถ้าถามว่ารู้จริงหรือเปล่า? ใส่ใจหรือเปล่า? หรือเก็บเอาไปคิดหรือเปล่า? เป็นอีกเรื่องหนึ่ง บางคนอาจรู้ว่าโรคเอดส์ร้ายแรงอย่างไร ติดต่อดังไร แต่ไม่เคยเอาไปคิด หรือเอาไป

ประพจน์ปฏิบัติตามคำที่แนะนำในอันที่จะลดการเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี เช่นนี้ เรียกว่ารู้ไม่จริง ลักษณะการรู้ไม่จริงอีกอย่างก็คือรู้เหมือนกันแต่รู้ครึ่ง ๆ กลาง ๆ เช่น รู้ว่าโรคเอดส์ติดต่อได้ทางเลือด เลยคิดว่าต่อไปยังก็นำโรคเอดส์ได้ น้ำลาย ก็ติดต่อได้ ว่าย่น้ำสระเดียวกันก็ติดต่อได้ เป็นต้น การที่รู้ครึ่ง ๆ กลาง ๆ แบบนี้ บางครั้งอาจก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี เช่น อาจกังวลเป็นโรคประสาท หรือ ทำให้เกิดความปั่นป่วนวุ่นวายทั้งในสังคมและสถานประกอบการ"

นอกจากนี้ ครอบครัวผู้ติดเชื้อเอชไอวีก็ควรได้รับความทุกข์ไปด้วยอย่างเช่น กรณี คุณฉอ้อน เสือส้ม ที่ได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ประจำวันที่ 8 กันยายน 2532 ". . . ตัวผมและครอบครัวลำบากมาก หลังจากที่ผมเป็นมนุษย์โรคเอดส์ ลูกตกงานหมด ลูกชายคนโตเป็นหัวหน้าช่างเครื่องที่บริษัท ไพโอเนียร์ จำกัด ถูกบีบให้ออกจากงาน อีกสองคนทำงานโรงงานแบตเตอรี่ เมื่อเขา รู้ว่าเป็นลูกของผม ก็ถูกบีบจนอยู่ไม่ได้ เหลือคนเล็ก 8 ขวบ กำลังเรียนหนังสือ ผมก็ไม่มีปัญหาส่งเสีย ลูก ๆ ออกไปหาบ้านเช่า พอเขา รู้ว่าเป็นลูกผม เขาก็ไม่ให้เช่า ตัวผมเองต้องหาที่อยู่ใหม่เรื่อย ๆ อยู่เป็นที่ไม่ได้ ไปอาศัยลูกก็ทำให้เขาเดือดร้อน ช่วยบอก ประชาชนด้วยนะครับ ผมเป็นเอดส์เพียงคนเดียว ลูกเมียผมไม่เป็น นามสกุล "เสือส้ม" มีผมคนเดียวที่เป็นเอดส์ ครอบครัวผมไม่เกี่ยว สงสารผมเถิด"

งานวิจัยของ เกศินี จุฑาวิจิตร (2533) เรื่อง การศึกษาพฤติกรรม การสื่อสารและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการอยู่ร่วมกันระหว่างผู้ติดเชื้อเอชไอวีในระยะที่ไม่ มีอาการกับครอบครัว พบกรณีศึกษาของผู้ป่วยหลายรายที่ชี้ให้เห็นว่าบุคคลแวดล้อม เขาแสดงอาการรังเกียจ เมื่อพบว่าพวกเขาได้รับเชื้อเอชไอวี เช่น กรณีศึกษาจาก คำบอกเล่าของถาวร

"เสียใจครับ ก็ร้องไห้ แต่ตอนนี้ผมคิดว่าใคร ๆ เกิดมาต้องตาย ช้า หรือเร็วเท่านั้น ผมไม่กลัวหรือกลัวความตายนะ แต่คนอื่นนี่สิ บางครั้งทำให้ผมต้องคิด มาก พวกเจ้าหน้าที่ที่นี่ (โรงพยาบาล) พอเขา รู้ว่าผมเป็นเอดส์ แม้แต่กระดาษที่มี ชื่อผมอยู่ เขายังจับแบบนี้ (ทำท่าตีกระดาษให้ดู) ทั้ง ๆ ที่ผมไม่เคยจับกระดาษ นั้นเลย และมันก็เป็นของโรงพยาบาลด้วย"

อันตรายที่เกิดขึ้นจากคำว่า เอดส์ จึงไม่จำกัดอยู่แต่เพียงความร้ายแรง

ของโรคที่ยังไม่สามารถเชี่ยวชาญได้ แต่ทว่า ยังครอบคลุมไปถึงอันตรายที่ทำให้ผู้ที่ต้องร่วมสังคมกับผู้ป่วย ครอบครัวยุ้ยป่วย ผู้ที่ไม่เป็นโรค และไม่ได้อยู่ในกลุ่มเสี่ยงที่จะเป็นโรคนี้ จำเป็นต้องตกอยู่ในห่วงแห่งความวิตกกังวล อันเกิดจากการรับรู้ รับฟัง ข่าวสารเกี่ยวกับโรคเอดส์ที่พากันหลั่งไหลผ่านสื่อมวลชนทุกแขนงอย่างต่อเนื่องโดยไร้การวางแผนและการประสานงานกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างดีพอ ซึ่งหากจะพิจารณาลักษณะการเผยแพร่ข่าวสารโรคเอดส์ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน จะพบว่ามีลักษณะตามแนวทางทฤษฎีแบบเข็มฉีดยา ซึ่งเชื่อว่า ผู้ส่งสาร ทำการสื่อสารด้วยการให้สิ่งเร้าแบบใดก็ย่อมได้รับกวรตอบสนองจากผู้รับสาร ตามลักษณะสิ่งเร้า นั้น โดยมีได้ค่านึงว่าผู้รับสารอาจมีระดับในการตีความและปรับบททางสังคมที่แตกต่างกัน เพราะหลังจากที่มีการเผยแพร่ข่าวสารไประยะหนึ่งได้เกิดผลกระทบต่อผู้ที่เป็นโรคนี้ เนื่องจาก ผู้ที่เป็นโรคเอดส์กลายเป็นบุคคลที่สังคมรังเกียจ ไม่มีใครส่งสิ่งกลัวติดโรคจากการสัมผัส หรือใช้สิ่งของร่วมกัน ทั้งนี้ ก็เป็นเหตุมาจากการเข้าใจข้อมูลผิด ๆ ประกอบกับความกลัวและวิตกกังวลอันเกิดจากข่าวสารเกี่ยวกับโรคเอดส์ที่ได้รับทราบมาจากสื่อมวลชนและสื่ออื่น ๆ

ดังนั้น การศึกษาถึงความวิตกกังวลอันเกิดจากข่าวสารการรณรงค์เรื่องโรคเอดส์จึงเป็นแนวทางในการเข้าใจถึงกระบวนการเผยแพร่โรคเอดส์ในลักษณะแบบองค์รวม (Holistic Approach) ทั้งนี้ เพราะทำให้เข้าใจถึงความวิตกกังวลทั้งหมดของกระบวนการ การแยกย่อยในแต่ละส่วนเพื่อศึกษา จะไม่สามารถตอบประเด็นปัญหาที่ต้องการศึกษาได้อย่างกระจ่างชัด เนื่องจากแต่ละส่วนของกระบวนการสื่อสารมวลชนต่างก็มีความสัมพันธ์ต่อกัน การศึกษาในครั้งนี้นจึงต้องการศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในกระบวนการเผยแพร่ข่าวสารโรคเอดส์ทางสื่อมวลชน เพื่อเข้าใจถึงสาเหตุของความวิตกกังวลและผลกระทบจากข่าวสารโรคเอดส์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้

นิยามศัพท์

ความกลัว คือ ความรู้สึกที่ไม่ต้องการหรือไม่กล้าประสพกับสิ่งไม่ดี ซึ่งบางครั้ง อาจมีลักษณะของความกลัวอย่างไม่มีเหตุผล เพราะสิ่งที่กลัวอาจไม่มีอันตรายใด ๆ หรือมีอันตรายอยู่บ้างโดยความกลัวจะหมดไปได้เมื่อสามารถหลีกเลี่ยง

การกระทำ เหตุการณ์ หรือสิ่งที่กลัวนั้น ๆ

ความวิตกกังวล คือ ความคิด หรือภาวะที่มนุษย์รู้สึกว่าเป็นทุกข์ ร้อนใจ เป็นความรู้สึกที่ใกล้เคียงกับความกลัว แต่แตกต่างกันตรงที่ความวิตกกังวลนี้ไม่สามารถชี้ชัดได้ว่า กลัวอะไร กลัวทำไม หากมีความวิตกกังวลมาก อาจตกอยู่ในภาวะวิตกจริต กลัวคือ มักจะมีความคิดมุ่งแต่ทางร้ายทางเสีย และมักจะแสดงออกในลักษณะของความกลัวต่อเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ความวิตกกังวลจากข่าวสาร คือ ความวิตกกังวลอันเกิดขึ้นจากการได้รับรู้ข่าวสารจำนวนมากที่ตอกย้ำถึงความน่ากลัวจนผู้รับสาร เกิดความคิดแต่ในทางร้ายเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ เนื่องจากข่าวสารไม่ได้บอกในสิ่งที่ผู้รับสารต้องการรู้หรือจำเป็น ต้องรู้ ทำให้ผู้รับสารยุ่งยากในการแยกแยะและตีความข่าวสาร เพื่อนำข่าวสารที่มีประโยชน์มาใช้ในชีวิตประจำวัน ความวิตกกังวลจากข่าวสารนี้อาจแสดงออกในลักษณะของการหลีกเลี่ยงผู้ที่เจ็บป่วย ปฏิเสธข่าวสารในด้านอื่น ๆ วิตกกังวลในเรื่องต่าง ๆ จนเกินไปทำให้ท้อแท้ สิ้นหวัง ต่ออนาคต เป็นต้น

ปัญหานำวิจัย

1. ลักษณะการสร้างและการเผยแพร่ข่าวสารโรคเอดส์ผ่านสื่อมวลชน มีผลต่อการสร้างความวิตกกังวลหรือไม่ อย่างไร
2. สาเหตุของความวิตกกังวลเกิดจากการสร้างและการเผยแพร่ข่าวสารโรคเอดส์ผ่านสื่อมวลชนหรือไม่
3. ลักษณะของผลอันเกิดจากการเผยแพร่ข่าวสารโรคเอดส์เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อทราบลักษณะการสร้างและการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลเรื่องโรคเอดส์ผ่านสื่อมวลชนในประเทศไทย
2. เพื่อทราบสาเหตุของความวิตกกังวลในหมู่สาธารณชนอันเกิดจากการสร้างและการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลโรคเอดส์ผ่านสื่อมวลชน
3. เพื่อทราบถึงผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดต่อสาธารณชน จากวิธีการสร้างและเผยแพร่ข่าวสารโรคเอดส์ผ่านสื่อมวลชน โดยใช้ความกลัวเป็นการสร้างความน่าสนใจ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนและเอกสารเผยแพร่จากหน่วยงานซึ่งทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสารโรคเอดส์เท่านั้น โดยจะไม่ทำการศึกษาในส่วนของความรู้จากแหล่งอื่นหรือปัจจัยอื่นและจะทำการสำรวจเก็บข้อมูลจากเอกสารสิ่งพิมพ์เผยแพร่รวมทั้งสไปอต (Spot) โฆษณาทางวิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งจัดทำโดยหน่วยงาน ดังต่อไปนี้

1. กระทรวงสาธารณสุข
2. คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
3. สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน

หน่วยงานทั้ง 3 แห่งนี้ เป็นหน่วยงานหลักในการผลิตสื่อเผยแพร่ตามคุณลักษณะที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา โดยเฉพาะกองโรคเอดส์ กระทรวงสาธารณสุขนั้นถือว่าเป็นหน่วยงานสำคัญที่ทำหน้าที่ในการสุศึกษา และประชาสัมพันธ์โรคเอดส์ให้แก่ประชาชนโดยตรง

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ยุคแห่งข้อมูลข่าวสารทำให้เราได้รับรู้ข่าวสารในชีวิตประจำวันมากขึ้น
2. ข่าวสารที่เพิ่มมากขึ้นจะสร้างปัญหาให้กับมวลชนในการแยกแยะ

ระหว่างสิ่งที่เป็นข้อมูล กับข่าวสาร และระหว่างข้อเท็จจริงกับความรูู้

3. มนุษย์มีขีดจำกัดในการรับรู้
4. ข่าวสารที่มีจำนวนมากเกินไป ทำให้การตีความของมนุษย์มีโอกาสบิดเบือนไปจากความจริงได้มาก
5. เมื่อข่าวสารเผยแพร่กันอย่างไม่จำกัด คนในสังคมจึงใช้ข่าวสารและต้องการรู้ข่าวสารมากขึ้นเรื่อย ๆ ปัญหาการแยกแยะและตีความข่าวสารก็ยิ่งมากขึ้น
6. เมื่อโอกาสของการแยกแยะและตีความข่าวสารที่บิดเบือนจากข้อเท็จจริงมากขึ้น โอกาสที่เกิดความวิตกกังวลจากข่าวสารก็มากยิ่งขึ้น
7. ความวิตกกังวล เป็นช่องว่างที่เกิดขึ้นระหว่างข้อเท็จจริงกับความรูู้ที่ข่าวสารไม่ได้บอกเราถึงสิ่งที่เราต้องการรู้
8. ผู้ที่เกี่ยวข้องในการควบคุม คัดเลือก และตัดสินใจว่าควรสร้างข่าวและเผยแพร่ให้ออกมาในรูปแบบใด จึงเป็นต้นเหตุของการสร้างความวิตกกังวลจากข่าวสาร

ข้อสันนิษฐานเบื้องต้น

1. ข่าวสารข้อมูลโรคเอดส์ทำให้เกิดความวิตกกังวลต่อมวลชน
2. การใช้สื่อโฆษณาเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนโดยวิธีการสร้างความกลัวจนก่อให้เกิดความเข้าใจและการตีความผิดไปจากข้อเท็จจริง จะทำให้เกิดความวิตกกังวล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงและแก้ไขการรณรงค์เรื่องโรคเอดส์
2. เป็นข้อเสนอแนะในการจัดทำและวางแผนการรณรงค์เรื่องอื่น ๆ ซึ่งมีลักษณะของเนื้อหาในทำนองเดียวกันกับโรคเอดส์
3. เป็นข้อมูลในการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบจากสื่อมวลชนต่อสังคม